

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1933 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 22 kap. 1 och 11 §§ strafflagen.

I tvenne likalydande motioner, nr 127 i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 240 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., vilka motioner hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har hemställts, att riksdagen för sin del måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 22 kap. 1 och 11 §§ strafflagen.

1 §.

Var, som genom antagande av falskt namn, stånd eller yrke, eller genom annat svikligt förfarande, bedrager sig till gods eller penningar, eller förlust därav annan tillskyndar, dömes, där ej annorledes nedan stadgas, till böter eller fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Har därav kommit synnerlig förlust eller olägenhet, eller är gärningen eljest med synnerligen försvårande omständigheter förenad, må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

11 §.

Förfalskar man, svikligen förbyter, försnillar eller eljest uppsåtligen förskingrar annans gods, det man i besittning haver, straffes högst med straffarbete i två år. Har därav kommit synnerlig förlust eller olägenhet, eller är gärningen eljest med synnerligen försvårande omständigheter förenad, må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sin hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

I strafflagens 22 kap., som har till rubrik »Om bedrägeri och annan oredlighet», innehåller 1 § allmänna bestämmelser om *bedrägeri*. Straffet härför är böter, fängelse i högst 6 månader eller straffarbete i högst 2 år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet höjas till 4 år. Vissa särskilda arter av bedrägligt förfarande behandlas i en del av de följande paragraferna av kapitlet. I 2 och 5 §§ hänvisas härvid beträffande straffet till bestämmelserna i 1 §.

Om *förskingring* stadgas i 11 § av kapitlet. Straffet härför utgör högst

straffarbete i 2 år, vilket innefattar böter, fängelse i högst 2 år och straffarbete i högst 2 år. I 14 § av samma kapitel meddelas bestämmelser om *trolöshet mot huvudman*. Beträffande straffet hänvisas härvid till 11 §, i följd varav en höjning av straffskalan i sistnämnda paragraf även kommer att innefatta motsvarande skärpning av straffet för trolöshet mot huvudman.

Förskingring avser till skillnad från tjuvnad tillgrepp av sådant, som på lagligt sätt kommit i den brottsliges besittning. Det är emellertid att märka, att vissa viktiga former av förskingring, t. ex. av sådant som man på grund av yrke och enskild tjänst fått sig anförtrott, enligt 20 kap. 3 § strafflagen skola bestraffas såsom tjuvnad. Straffet kan i sådant fall bli väsentligt strängare än enligt 22 kap. 11 § strafflagen. Tjuvnad bestraffas, när det stulna uppgår till mer än 30 kronors värde, med straffarbete i högst 6 månader eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, med straffarbete i högst 2 år och, där omständigheterna äro synnerligen förmildrande, med fängelse i högst 6 månader. Uppgår det stulnas värde icke till nämnda belopp, dömes för snatteri till böter eller fängelse i högst 6 månader. Under vissa i 20 kap. 4 § angivna omständigheter, t. ex. inbrott, kan straffet stiga till straffarbete i 4 år. Bland övriga straffbestämmelser må nämnas, att för andra resan stöld straffet kan uppgå till straffarbete i högst 3 år eller, i fall som avses i 4 §, högst 5 år, för tredje resan till straffarbete i högst 4, respektive 6 år samt för fjärde resan och därutöver till straffarbete i högst 6, respektive 10 år.

Vidare må nämnas, att förskingring av ämbetsmän och med dem likställda bestraffas enligt 25 kap. 11 och 12 §§ strafflagen. Straffet utgör enligt 11 § straffarbete 6 månader—4 år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, fängelse, varjämte följer avsättning. Därest det förskingrade genast ersättes, följer endast avsättning. Om tillgreppen dolts medelst falska räkenskaper eller böcker, skall emellertid enligt 12 §, oavsett om det förskingrade ersättes, dömas till straffarbete från och med 2 år 6 månader till och med 10 år, dock att om omständigheterna äro synnerligen mildrande, tiden för straffarbetet må nedsättas till 1 år.

Motionärernas förslag innebär, att det enligt 22 kap. 11 § strafflagen för förskingring och trolöshet mot huvudman gällande straffmaximum 2 års straffarbete skall höjas till det i 1 § samma kapitel för bedrägeri stadgade straffmaximum 4 års straffarbete. Straffskärpningen skall inträda, då av gärningen kommit synnerlig förlust eller olägenhet eller gärningen eljest är med synnerligen försvårande omständigheter förenad. Enahanda formulering av straffskärpningsgrunden föreslås införd i 1 §.

Generella regler om kriminalisering av bedrägeri, förskingring och trolöshet mot huvudman infördes första gången i svensk rätt genom kungl. förordningen den 7 september 1858 om förfalskning, bedrägeri och annan oredlighet. Enligt denna bestraffades bedrägeri med böter, fängelse i högst 6 månader eller, därest synnerligen försvårande omständigheter föreläge, straffarbete i högst 2 år. Förskingring bestraffades med böter eller fängelse i

högst 2 år samt trolöshet mot huvudman med böter eller, då omständigheterna voro särdeles försvårande, fängelse i högst 2 år. Bedrägeri lydde under allmänt åtal, varemot förskingring och trolöshet mot huvudman icke finge åtalas av annan än målsägande. Dessa straffstadganden inflöto sedermera i 1, 11 och 14 §§ av 22 kap. i 1864 års strafflag. De nuvarande strafflatituderna i berörda paragrafer tillkommo genom lag den 20 juni 1890. Härvid likställdes i bestraffningshänseende förskingring och trolöshet mot huvudman samt ökades straffmaximum för bedrägeri till 4 års straffarbete. Genom lag den 9 juni 1893 hava därefter förskingrings- och trolöshetsbrotten gjorts till s. k. angivelsebrott och slutligen genom lag den 1 juni 1923 lagts under allmänt åtal.

Till upplysning angående i första instans för brott mot 22 kap. 1, 2 och 5, 11 och 14 §§ strafflagen sakfälda personer må här intagas följande uppgifter ur statistiken rörande brottsligheten. (Statistiken efter år 1930 är ännu ej utarbetad.)

År	Brott	Hela antalet dömda	Å d ö m t s t r a f f				
			Böter	Fängelse	Straffarbete	Därav frihetsstraff över 1 år	Villkorlig dom
1923	22: 1, 2, 5 (Bedrägeri)	169	77	54	38	12	18
1924	» »	165	69	63	33	9	16
1929	» »	260	110	84	66	20	30
1930	» »	281	111	115	55	29	37
1923	22: 11 (Förskingring)	177	71	82	24	—	50
1924	» »	215	98	85	32	3	52
1929	» »	589	326	225	38	4	142
1930	» »	498	286	190	22	4	112
1923	22: 14 (Trolöshet)	44	14	14	16	1	4
1924	» »	29	10	11	8	2	7
1929	» »	70	28	24	18	5	15
1930	» »	57	24	24	9	3	9

I motionerna anföres, att inom främmande lagstiftning, däribland dansk och norsk, högre straff för ifrågavarande brott finnas stadgade än i svensk rätt. På grund härav lämnas här nedan en redogörelse för den ståndpunkt dansk och norsk rätt i huvudsak intaga till föreliggande frågor.

Den *danska* strafflagen av år 1930 har tre allmänna straffarter: Fængsel, som närmast motsvarar den svenska straffformen straffarbete, Hæfte, som motsvarar fängelse, och böter. I lagens 28 kap. meddelas gemensamma straffbestämmelser för tjuvnad, bedrägeri, förskingring och trolöshet mot huvudman. Straffet är fængsel i högst 2 år eller vid återfall högst 3 år, och kan, när

brottet är av särskilt svår beskaffenhet eller ett större antal brott begåtts, höjas beträffande tjuvnad till fängsel i 6 år samt beträffande övriga brott till fängsel i 8 år. Beträffande sistnämnda brott stadgas vidare, att om brottet är »af særlig ringe Strafværdighed paa Grund af de Omstændigheder, hvorunder Handlingen er begaaet, de tilvendte Genstandes eller det lidte Formuetabs ringe Betydning eller af andre Grunde, kan Straffen nedsættes til Hæfte eller Bøde og under i øvrigt formildende Omstændigheder bortfalde».

Den *norska* strafflagen av år 1902 har likaledes tre allmänna straff: fängsel, som motsvarar straffarbete, hefte, som motsvarar fängelse, och böter. Tjuvnad och förskingring straffas enligt lagens 24 kap. med fängsel i högst 3 år. Under vissa försvårande omständigheter, däribland om brottsobjektet har högre värde än 1,000 kronor, kan straffet höjas beträffande tjuvnad till fängsel i 8 år och beträffande förskingring till fängsel i 6 år. Vid återfall kan straffet höjas »inntil det halve» och vid förnyat återfall »til det dobbelte». Bedrägeri och trolöshet mot huvudman bestraffas enligt lagens 26 kap. med böter eller fängsel i högst 3 år. Straffet kan under vissa försvårande omständigheter, däribland om brottsobjektet har ovannämnda värde, höjas till fängsel i 6 år och vid återfall »inntil en halvdel ut over den lovbestemte grense».

I de av professor *Johan C. W. Thyrén* utarbetade förberedande utkast till strafflag speciella delen III, utgiven år 1920, och speciella delen IV, utgiven år 1922, hava bestämmelser meddelats om ifrågavarande brott. I speciella delen III behandlas förskingring och tjuvnad. Förskingring straffas med böter eller fängelse i högst 2 år samt vid återfall med fängelse i högst 3 år. Tjuvnad bestraffas med fängelse eller där det tillgripnas värde är ringa, med böter, men straffet kan under vissa försvårande omständigheter, återfall med mera, höjas till tukthus i 8 år. I speciella delen IV behandlas bedrägeri och trolöshet mot huvudman. Straffet för dessa brott är, om syftet med gärningen varit vinning, fängelse (i högst 3 år). Om värdet är ringa, må till böter kunna dömas. Därest bedrägeribrott begås yrkes- eller vanemässigt, kan straffet höjas till tukthus i 8 år. Anmärkas må, att Thyrén i utkastet till strafflagens allmänna del föreslagit såsom allmänna straff, bland annat, fängelse, som kan ådömas i högst 3 år, samt tukthus, som kan ådömas i 6—20 år.

Här må vidare anmärkas, att chefen för justitiedepartementet den 16 december 1932 tillkallat *sakkunnig* att inom departementet biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område och därvid till statsrådsprotokollet anført, att bland de spörsmål, som snarast möjligt skulle upptagas till behandling, vore frågan om straff för förskingring av gods, som sålts på avbetalning, om vilken fråga redan förut särskild utredning igångsatts inom departementet.

Utskottet. Det torde vara allmänt känt och bestyrkes även av föreliggande statistiska uppgifter, att oredlighetsbrotten i vårt land de senare åren ökat såväl i antal som i svårhetsgrad. Särskilt stor är ökningen av förskingringsbrotten. Anledningen till denna ökning är att söka i olika omständigheter. Av de lindri-

gare förskingringsbrotten avse ett stort antal förskingring av gods, inköpt på avbetalning, och dessa brott sammanhånga med de mindre lämpliga former, under vilka avbetalningsaffärerna numera bedrivs. Av de svårare förskingringsbrotten, vilka motionärerna närmast haft i sikte, torde flertalet angå förskingring av omhänderhavda penningmedel, och dessa brott bero ofta i ej ringa mån på den frestelse, som legat i bristfällig kontroll. Möjligt är emellertid också, att till brotten bidragit, att straffhotet i nuvarande lag icke är tillräckligt avskräckande. En höjning av straffen för de svårare förskingrings- och trolöshetsbrotten skulle därför måhända kunna verka förebyggande, åtminstone i viss utsträckning. — Vidare kan som skäl för höjning av straffen för dessa brott åberopas jämförelsen med de stränga straff, som lagen stadgar för tjuvnadsbrotten. Det måste anses för det allmänna rättsmedvetandet stötande, att en ringa stöld kan bestraffas väsentligt strängare än ett svårt oredlighetsbrott, och det torde även vara att förvänta, att straffen för oredlighet och tjuvnad inom kort komma att bestämmas efter mera rationella grunder, så att, jämte det straffen skärpas för svårare oredlighetsbrott, en mildring göres i straffen för tjuvnadsbrotten.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till de i motionerna påpekade förhållanden anser utskottet önskvärt att snarast möjligt vidtages en höjning av straffet för svårare förskingrings- och trolöshetsbrott.

Motionärerna hava ansett, att denna höjning bör ske så, att straffet för förskingring och trolöshet mot huvudman likställes med straffet för bedrägeri. — Anmärkas må emellertid, att enligt den föreslagna lagtexten den skillnaden föreligger mellan strafflatituderna i 1 och 11 §§, att fängelse skulle kunna ådömas för bedrägeri enligt 1 § i högst 6 månader men för förskingring och trolöshet mot huvudman enligt 11 § intill 2 år. — Hitills torde, även när brottet gällt obetydligt värde, bedrägeribrotten i rättstillämpningen hava bestraffats strängare än förskingrings- och trolöshetsbrotten. Det vilseledande genom svikligt förfarande, som kännetecknar bedrägeribrotten, läser också motivera ett strängare bedömande av dessa brott. Om nu samtliga ifrågavarande brottsformer skola, såsom motionärerna hemställt, underkastas lika stränga straff, må ej bortses från att härav kan följa en höjning av straffen för även lindriga förskingringsbrott. En sådan höjning torde icke vara påkallad och synes ej heller vara av motionärerna åsyftad. Lagen bör därför enligt utskottets förmenande erhålla en lydelse, som förebygger en sådan utveckling.

Den av motionärerna föreslagna straffskärpningsgrunden är formulerad efter mönster från 12 § i 22 kap. strafflagen, i vilket lagrum denna formulering använts i syfte att skärpa straffen för s. k. billån och därmed jämställda brott. I förevarande fall, där fråga är om allmänna bestämmelser för oredlighetsbrott, finnes emellertid icke samma anledning att bland de försvårande omständigheterna enbart angiva värdet av brottsobjektet. Även om för de flesta fall ett högre värde därav ådagalägger en större grad av brottslighet hos gärningsmannen, är detta ej alltid händelsen. Andra omständigheter kunna finnas, som betaga nämnda värde den för graden av brottslighet avgörande verkan.

Utskottet finner av anförda skäl den föreslagna lagtexten icke vara tillfredsställande och kan därför icke förorda densamma till antagande i oförändrat skick. Frågan om höjning av straffet för svårare förskingrings- och trolöshetsbrott synes utskottet lämpligen kunna tagas under övervägande i samband med den inom justitiedepartementet pågående utredningen om straff för förskingring av på avbetalning sålt gods.

Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast framlägga förslag till ändring i 22 kap. 11 § strafflagen, innebärande höjning av straffet för svårare förskingrings- och trolöshetsbrott.

Stockholm den 28 februari 1933.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Borell*, *Norling**, *Svenson* i *Eskhult*, *Jonsson* i *Lycksele** och *Halvarsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Lindqvist*, *Nilsson* i *Antnäs*, *Hedlund* i *Östersund*, *K. A. Westman* och *Sjögren*, fru *Östlund*, herr *Olsson* i *Rimforsa* och fröken *Wellin**.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Borell*, *Halvarsson*, *Nilsson* i *Antnäs* och *Hedlund* i *Östersund* samt fröken *Wellin*, vilka anför:

Utskottet har icke ansett sig kunna gå längre än till en skrivelse i anledning av ifrågavarande motioner. Den av motionärerna föreslagna lagtexten finner utskottet icke tillfredsställande. Det huvudskäl, som för utskottet varit avgörande, synes vara, att utskottet icke ansett riktigt, att straffet för förskingring och trolöshet mot huvudman i stort sett likställes med straffet för bedrägeri. Vid sådant förhållande förefaller det emellertid egendomligt, att utskottet gjort anmärkning mot motionärernas förslag att bibehålla bestämmel-

serna i 1 och 11 §§, enligt vilka »fängelse skulle kunna ådömas för bedrägeri i högst sex månader men för förskingring och trolöshet mot huvudman enligt 11 § intill två år». Då en strängare straffart, straffarbete, vid bedrägeri inträder, så snart brottet förskyllt mer än sex månaders fängelse, innebär detta otvivelaktigt en skärpning av strafflatituden för bedrägeri i förhållande till ett förskingrings- eller trolöshetsbrott.

Utskottets därefter uttalade farhåga för att motionärernas förslag skulle i tillämpningen medföra en höjning av straffen för lindriga förskingringsbrott saknar varje berättigande, då den strängare strafflatitud, som föreslagits, uppenbarligen endast kan få någon inverkan för straffutmätningen vid de grövre eller medelsvåra fallen.

Vad till sist angår utskottets anmärkning mot att motionärerna bland de synnerligen försvärande omständigheter, som kunna medföra intill fyra års straffarbete, särskilt angivit värdet av brottsobjektet, så är detta en företeelse, som möter oss på flera ställen i vår strafflag. Det berättigade i den föreslagna formuleringen förringas ingalunda av den utav utskottet anförda omständigheten, att, även om för de flesta fall ett högre värde av brottsobjektet ådagalägger en större grad av brottslighet hos gärningsmannen, är detta ej alltid händelsen, då andra omständigheter kunna finnas, som betaga nämnda värde den för graden av brottslighet avgörande verkan. Allt detta är förvisso sant, men skulle ett dylikt fall föreligga, har man att hålla sig inom den normala strafflatituden. Höjningen av strafftiden från två intill fyra år är nämligen i förslaget ej ovillkorligen föreskriven, utan endast medgiven.

Då oredlighetsbrotten och särskilt förskingringsbrotten, på sätt utskottet även konstaterar, under de senare åren ökat såväl i antal som i svårhetsgrad, kräver en starkt utbredd och förvisso synnerligen berättigad folkmening, att straffet för förbrytelser av nämnda slag utan dröjsmål skärpes för motarbetande av den fara för rättskipningen, som sådant dröjsmål i förevarande hänseende innebär.

Vid sådant förhållande och då utskottets erinringar mot den av motionärerna föreslagna lagtexten enligt vår mening sakna fog, hemställa vi,

att riksdagen i enlighet med förevarande motioner måtte antaga den av motionärerna föreslagna lagen om ändrad lydelse av 22 kap. 1 och 11 §§ strafflagen med tillägg av en så lydande promulgationsbestämmelse: »Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933».

2) av herr *Lindqvist*, som ansett, att utskottet med hänvisning till den inom justitiedepartementet igångsatta utredningen bort hemställa om avslag å motionerna.